

Motion till riksdagen
2006/07:So377

av **Elina Linna m.fl. (v)**

Barnpolitik

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att statistiken om antalet mottagare av ekonomiskt bistånd bör kompletteras så att det tydligt framgår hur många barn som berörs.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att göra barnkonventionen till lag.

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkande 1 hänvisat till FiU.

2 Inledning

Barn är bra indikatorer på hur ett välfärdssamhälle fungerar eller inte fungerar. Barn är beroende av omständigheter och livsmiljö på ett sätt som vuxna inte är. Vuxnas beslut och livsförhållanden får en direkt återverkan på barnen. Dessa förhållanden kommer också att präglade barnets fortsatta utveckling och förutsättningar. Enligt Vänsterpartiet är det viktigt att alltid ha barnet i fokus när vi stiftar lagar och fördelar resurser. Det handlar dels om att stifta lagar som skyddar barnen mot övergrepp av olika slag, dels om att säkra barnets rättigheter, dels om att utveckla den generella välfärden så att alla barn får en rimlig chans att växa upp under trygga förhållanden.

Sverige var först i världen med att förbjuda barnaga. 1979 införde vi den nuvarande regleringen i föräldrabalken. Där står det: ”Barn har rätt till god omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn ska behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.”

I förarbetena står det att med kroppslig bestraffning menas främst en handling som innebär att barnet skadas fysiskt eller känner smärta. Det gäller även om det är ett lindrigt slag eller en hastigt övergående smärta. Den svenska lagen är mycket tydlig och innebär att våld inte får användas i bestraffnings- eller uppfostringsyfte. Vuxna har inte rätt att misshandla barn, barn har egna rättigheter.

Trots att vi har en lagstiftning som säger att det är förbjudet att misshandla barn i Sverige finns det ett stort antal barn som misshandlas. Enligt Brå handlar det om 1 100 misshandelsbrott mot barn i åldrarna 0–6 år och 7 190 mot barn i åldrarna 7–14 år. När det gäller den polisanmälda misshandeln mot barn har ökningen varit kraftig de senaste tio åren. Studier visar att ökningen främst beror på en ökad benägenhet att anmäla, inte på att fler barn blir slagna. I Sverige dödas också i genomsnitt sju barn yngre än 15 år varje år av våld. Därför väcktes under förra mandatperioden en motion om att varje gång ett barn misshandlas till döds ska en särskild utredning göras av Socialstyrelsen. De ska kontakta alla som varit inblandade i fallet, sammanställa den information som finns och dra slutsatser om vad som kunde ha gjorts för att förhindra tragedin. Det handlar om att kartlägga vad som brustit när ett barn dör så att vi för framtiden kan lära oss att bättre se och upptäcka när ett barn far illa. Vänsterpartiet stöder detta förslag och förutsätter att den nya regeringen fullföljer den förbättring som den socialdemokratiska regeringen initierade.

Vi eftersträvar och försöker bygga ett samhälle utan våld mot barn. För att så ska ske krävs det lagar, men det krävs också vuxna som kan och vill se när ett barn far illa, det krävs en vilja att lyssna till barn och barns erfarenheter, det handlar om att tillerkänna barn rättigheter. Våra attityder och föreställningar tillhör sega strukturer som vi ständigt måste diskutera och ifrågasätta. Vi har alla ett ansvar att skapa en praxis som utgår ifrån barnen.

Barn är bärare av rättigheter och därför måste vi ge barn förutsättningar att använda sina rättigheter och samtidigt trygga en god uppväxt. I ett internat-

Fel! Okänt namn på

ionellt perspektiv har barn i Sverige en god hälsa; enligt WHO är Sverige bland de allra främsta i Europa. Ett av våra folkhälsomål är också att säkra trygga och goda uppväxtvillkor för barn. Det handlar bl.a. om en restriktiv drogpolitik, om föräldrastöd och om en förskola av god kvalitet.

Barns hälsa påverkas också av upplevelsen av sammanhang, delaktighet och inflytande i samhället och i skolan. En lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever har antagits av riksdagen och trädde i kraft den 1 april 2006.

Vi vet att generell välfärd och minskade klyftor är det bästa medlet för en trygg och säker uppväxt. Under förra mandatperioden genomfördes en rad reformer för att stärka barnfamiljernas ekonomi, bl.a. genom höjningar av det generella barnbidraget, underhållsstödet, bostadsbidraget och studiestödet. Trots det lever ett stort antal barn i ekonomiskt utsatta familjer. Det är sedan länge känt att barns hälsa är sämre i länder med en dålig och outvecklad ekonomi. Men det är inte endast landets absoluta fattigdom som påverkar barns hälsa och livssituation. Stora klyftor mellan rika och fattiga i ett enskilt land tycks leda till att ohälsan hos de sämst ställda blir mer framträdande än man kunde förvänta sig när man ser bruttonationalproduktens storlek. Även i Sverige finns det tydliga hälsoskillnader som är relaterade till familjens ekonomiska situation. Det drabbar alltid barnen hårdast. Vänsterpartiet föreslår i andra motioner att sjukvård och receptbelagda läkemedel för barn ska vara kostnadsfria.

Att stärka barnfamiljernas ekonomi är ett bra sätt att stödja de utsatta barnen. Det handlar naturligtvis också om riktade insatser till barn som växer upp i missbruksmiljöer och barn till psykiskt sjuka. Det handlar om att bygga ut elevhälsan och om att det finns fritidsaktiviteter som är tillgängliga för alla.

Det behövs riktade insatser till barn med funktionshinder. Barn och unga med funktionshinder har i första hand samma behov som andra barn men kan behöva särskilda lösningar för att kunna utvecklas och bli delaktiga på samma villkor som andra barn.

För oss är barnkonsekvensanalyser ett viktigt redskap när det gäller att genomlysna nya förslag eller satsningar. Barns livsmiljö är större än det direkta område som vi ofta definierar som barnens, dvs. det handlar inte bara om skola och fritid. Det handlar också om barnkonsekvensanalys när man satsar på motorvägar. Minskar då antalet döda barn i trafiken eller får fler barn allergier på grund av luftföroreningar? När man bygger fängelser, finns de i närmiljön så att barn kan behålla kontakten med sin förälder även under en fängelsevistelse?

Vårdnadslagstiftningen, utgår den från barnens behov, från att föräldrar inte alltid har rätt till sina barn utan det är barnen som har rätt till sina föräldrar? Det är också en rättighet att inte tvingas till en destruktiv kontakt.

Barn är inte bara barn – de är också pojkar och flickor, det är inget konstigt med det, det konstiga börjar när samhället försöker pressa in barnen i olika mallar på grund av kön, när man tillskriver barnen egenskaper enbart på grund av kön eller när barnen behandlas olika enbart på grund av kön. Jämställdhet är en värdegrund i samhället och den värdegrunden ska givetvis

också omfatta barn så att de blir respekterade utifrån sina egna personliga och unika förutsättningar.

3 Minska barnfattigdomen

Vänsterpartiet sätter barnen i centrum och i första hand de mest utsatta barnen. Dessa barn fick under hela 1990-talet bära en tung börda i och med nedskärningarna i den generella välfärden. Trots en stark ekonomisk återhämtning under den förra mandatperioden, 2002–2006, då många fått det bättre, har de ekonomiskt mest utsatta barnen fortsatt att halka efter. Rädda Barnens rapport *Barnfattigdomen i Sverige 2004* visar att andelen ekonomiskt utsatta barn totalt sett har minskat något i Sverige. Däremot visar rapporten tydligt att klyftorna mellan fattiga och rika barn har ökat ytterligare. Barn i en ekonomiskt utsatt situation återfinns ofta i familjer som får ekonomiskt bistånd eller i familjer som lever strax över gränsen för rätten till ekonomiskt bistånd. I dessa grupper är de flesta barn till ensamstående föräldrar eller till föräldrar som invandrat.

För de barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer har fritiden blivit en klassfråga genom att allt fler aktiviteter kostar pengar. Det handlar om avgifter för besök i badhus och minskat utbud av fria aktiviteter, som t.ex. fritidsgårdar. Ekonomisk knapphet leder till att man avstår från att följa med kamrater på utflykter eller delta i aktiviteter utanför skolans område. Många barn känner skuld och ansvar för familjens knappa ekonomi och väljer därför att inte berätta för föräldrarna om aktiviteter som innebär kostnader. De avstår också från att i skolan berätta om det verkliga skälet till att de uteblivit från skolrean eller studiebesöket.

Hur många är de barn som lever i relativ fattigdom i Sverige? Rädda Barnen kom med sin första larmrapport 2002 där det beräknades att 345 000 barn levde i en relativ fattigdom. I dessa siffror återfanns både hushåll som uppbar ekonomiskt bistånd och de som levde på små inkomster strax över gränsen för rätt till ekonomiskt bistånd. Enligt senare rapporter har en procentuell minskning av andelen barn som lever i ekonomisk utsatthet skett inom gruppen som uppbar ekonomiskt bistånd.

Enligt Statistiska centralbyrån fanns 2004 76 262 ett- eller flerbarnshushåll som uppbar ekonomiskt bistånd. Det är en allvarlig brist att statistiken släpar efter och gör det svårt att kontinuerligt följa utvecklingen av antalet fattiga barn.

Därför bör statistiken om antalet mottagare av ekonomiskt bistånd kompletteras så att det tydligt framgår hur många barn som berörs. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet menar att höjda barnbidrag eller höjt underhållsstöd inte ska innebära att det ekonomiska biståndet sänks. Likaså ska barn vars föräldrar har ekonomiskt bistånd ha möjlighet att tjäna egna fickpengar upp till gränsen för skatteplikt utan att föräldrarnas ekonomiska bistånd reduceras. Dessa frågor tas upp i andra motioner.

Fel! Okänt namn på

En grupp som lider av de växande klyftorna är barn till invandrade föräldrar. Andelen barn som saknar ekonomisk grundtrygghet har visserligen minskat, men barn med utländsk bakgrund släpar efter.

Närmare en fjärdedel av alla barn i Sverige har någon form av utländsk bakgrund (SCB 2004). Med barn med utländsk bakgrund avses barn med minst en utrikesfödd förälder eller barn som själva är födda i något annat land än Sverige. Enligt Rädda Barnen lever ungefär vart trettonde barn med svensk bakgrund i ett hushåll med låg inkomststandard eller med socialbidrag, jämfört med vart tredje barn med utländsk bakgrund.

Det behövs omfattande generella insatser mot diskriminering, segregation och ojämlikhet på arbetsmarknaden snarare än riktade stödinsatser för att komma till rätta med dessa skillnader mellan barn med svensk och utländsk bakgrund.

4 Gör barnkonventionen till lag

I Sverige finns det en stor politisk enighet om att barns villkor och barnens bästa ska komma i första rummet och att barn har samma människovärde som vuxna, men samtidigt behöver särskilt stöd och skydd.

Alla verkar också eniga om att barn ska kunna växa upp i trygghet, utvecklas och förverkliga sina drömmar. Ändå finns det barn som far illa i Sverige. Det räcker alltså inte med politisk enighet kring de stora konventionerna, det räcker inte med lagar. Det handlar också om prioriteringar av de ekonomiska resurserna, om information och kunskapsspridning, om viljan och förmågan att lyssna på barnen och tillerkänna dem inflytande, om att frågan om barnens rättigheter finns högt på den politiska dagordningen och ständigt debatteras och synliggörs. Landets kommuner och myndigheter har ett stort ansvar att omedelbart se till att socialtjänsten följer FN:s barnkonvention och undantagslöst tillämpar principen om barnets bästa.

Vänsterpartiet har arbetat för att själva barnkonventionen ska införlivas i svensk lag. En fördel med en sådan införlivning är att barnkonventionen då automatiskt blir direkt tillämplig hos svenska domstolar och myndigheter. Den enskilde får på så sätt möjlighet att göra konventionens rättigheter gällande och domstolen eller myndigheten har att besluta i enlighet med konventionens bestämmelser. Barnkommitténs majoritet anförde som argument mot en inkorporering att barnkonventionen innehåller många bestämmelser av generell karaktär och ett inte obetydligt inslag av målsättningsartiklar, som siktar till ett gradvist genomförande. Men som reservanterna (v, mp och c) anför finns det också bestämmelser som är tekniskt och rättsligt detaljerade. Ett exempel är artikel 21 om internationella adoptioner och de krav som uppställs för att adoptioner ska gå rätt till.

Barnkonventionen innehåller inga för svensk rätt främmande principer. Riksdagsmajoriteten har tidigare flera gånger, med liknande motiveringar som Barnkommitténs majoritet anförde, avslagit motionsyrkanden om införlivning av Europakonventionen. Nu har emellertid den konventionen varit

Fel! Okänt namn på

införlivad och således utgjort en del av svensk rätt sedan snart tio år utan att några särskilda problem uppkommit i rättstillämpningen. Det förhåller sig också så att barnkonventionen införlivats i bl.a. Finland och Belgien och har där haft stor betydelse vid avgörandet av enskilda fall.

När det gäller EG-rätten förefaller våra domstolar och myndigheter i huvudsak ha lyckats väl med att hantera de nya rättskällor vi fått som en följd av EU-medlemskapet. EG-direktiv, som innehåller tydliga rättigheter för enskilda, kan vara direkt tillämpliga vid nationella domstolar och myndigheter om en stat antingen inte alls eller bristfälligt implementerat ett direktiv. Här har varken regering eller riksdagsmajoritet tvekat att låta EG-rätten få direkt genomslag hos svenska domstolar och myndigheter och detta trots att förarbetena normalt är obefintliga eller ofullständiga och utan att någon anpassning gjorts till svenska förhållanden, svenskt språkbruk etc.

Det har funnits en oro att en införlivning skulle lägga ett alltför stort tolkningsansvar på domstolarna. Det hävdades att en snäv juridisk tolkning skulle kunna bidra till att snarare försvaga än förstärka barnets rätt. Men om detta verkligen skulle inträffa och domstolarna skulle tolka barnkonventionen i inskränkande riktning kan problemet enkelt lösas genom att regering och riksdag utnyttjar rätten enligt konventionens artikel 41 att införa eller behålla nationella bestämmelser som går längre än konventionen när det gäller att förverkliga barnets rättigheter.

Genomförandet av rättigheterna i barnkonventionen är ett politiskt ansvar för landet. Inte bara för riksdag och regering utan för alla myndigheter och offentliga organ. Att genomföra barnens rättigheter handlar om politisk vilja. En avgörande faktor för hur barnkonventionens bestämmelser genomförs i alla delar av landet och på alla nivåer är vilka styr- och kontrollsystem som utvecklas. Staten kan aldrig frånhända sig ansvaret för genomförandet av barnkonventionen genom att t.ex. hänvisa till att ett visst område är ett kommunalt ansvar. Staten måste ha styrinstrument och uppföljningssystem som säkerställer att alla barn i landet verkligen tillförsäkras sina rättigheter i enlighet med barnkonventionen.

Barnombudsmannen har ansvaret för att på ett generellt plan bevaka frågor som gäller barns och ungdomars rättigheter och intressen med utgångspunkt i FN:s barnkonvention. På det mer praktiska planet, om kommunerna lever upp till barnkonventionens regler eller inte, finns ingen enskild myndighet som har ansvaret. Det behövs redskap för att kommunerna själva i sitt dagliga arbete ska lyckas uppnå det barnkonventionen stadgar. Flera frivilligorganisationer som arbetar med barnfrågor ser kommunala handlingsplaner för barn och ungdomar som ett redskap för att komma till rätta med problemen att uppfylla barnkonventionens bestämmelser på den kommunala nivån. Vi anser att arbetet med kommunala handlingsplaner är väsentligt och att arbetet bör intensifieras.

Vi kan dock konstatera att den nuvarande strategin har brutit på flera punkter. FN:s kommitté för barnets rättigheter menade i januari 2005 att det är oroande att samordningen mellan kommuner, landsting och myndigheter vad gäller barnkonventionen ofta är bristfällig. Barnombudsmannen visade också 2004 att endast fem kommuner antagit en samlad strategi för barnkon-

Fel! Okänt namn på

ventionsarbetet. Också Riksrevisionen har granskat den nationella strategin för genomförande av barnkonventionen. En kritisk punkt har varit att delmål och kortsiktiga mål har saknats.

Mot den bakgrunden är det dags att göra barnkonventionen till lag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 29 oktober 2006

Elina Linna (v)

Torbjörn Björlund (v)

Egon Frid (v)

Eva Olofsson (v)

Rossana Dinamarca (v)

Siv Holma (v)

LiseLotte Olsson (v)